

аспірант кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ПРИНЦИПІВ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Стаття присвячена загальній характеристиці організаційно-правових принципів діяльності Національної поліції України, а також формування переліку таких принципів. З посиланням на вітчизняний та зарубіжний досвід вибудовується система принципів діяльності Національної поліції та з'ясовується їх зміст та призначення. Адміністративне право виконує свою регулятивну роль, керуючись основними принципами, на базі яких здійснюється практична реалізація завдань Національної поліції України. При цьому основоположне значення мають ті з них, котрі закріплені крім Конституції України в джерелах адміністративного права.

Ключові слова: Національна поліція, принципи діяльності Національної поліції, адміністративне право, інститут адміністративного права, юридичні особи.

Стаття посвящена общей характеристике организационно-правовых принципов деятельности Национальной полиции Украины, а также формирования перечня таких принципов. Со ссылкой на отечественный и зарубежный опыт выстраивается система принципов деятельности Национальной полиции и выясняется их содержание и назначение. Административное право выполняет свою регулятивную роль, руководствуясь основными принципами, на базе которых осуществляется практическая реализация задач Национальной полиции Украины. При этом основополагающее значение имеют те из них, которые закреплены кроме Конституции Украины в источниках административного права.

Ключевые слова: Национальная полиция, принципы деятельности Национальной полиции, административное право, институт административного права, юридические лица.

The article is dedicated to the general characteristics of the organizational and legal principles of the National Police of Ukraine, as well as preparing a list of such principles. With reference to the domestic and foreign experience built system of principles of the National Police and revealed their meaning and purpose. Administrative law fulfills its regulatory role with the basic principles on the basis of which the practical realization of the objectives of the National Police of Ukraine. This fundamental value are those that are fixed except the Constitution of Ukraine, the sources of administrative law.

Key words: National Police, the principles of the National Police, administrative law, administrative law institute, legal entity.

Адміністративне право є одним з дієвих важелів, за допомогою якого держава проводить у життя свою політику, виконує регулятивно-охоронну роль у сфері публічної безпеки і порядку, забезпечує пріоритетність особи, її прав, свобод та інтересів у житті суспільства.

Отже, визначити основні характерні риси адміністративного права неможливо без відповідного розгляду питання

про його принципи. Їх аналіз показує, на яких засадах будується регулювання виконавчої діяльності Української держави, допомагає повніше зрозуміти особливості й тенденції формування і функціонування адміністративного законодавства України та його норм. Визначальне значення у вказаному сенсі має Закон України «Про Національну поліцію» [2], що визначає основні принципи діяльності поліції. На жаль, ця досить важлива проблема недостатньо висвітлена в теорії адміністративного права.

Не маючи за мету дати вичерпну характеристику, викладемо лише стисло з урахуванням досягнень юридичної науки те, що має основне значення і тому повинно бути враховано у процесі вивчення адміністративного права як окремої галузі. Пріоритетним у цьому аспекті виступає опрацювання низки принципів адміністративного права, поняття, а також визначення їх видів і висвітлення змісту.

Звертаючись до розуміння принципів діяльності Національної поліції за адміністративним правом, зазначимо, що це вихідні, об'єктивно зумовлені основоположні засади, відповідно до яких формується і функціонує Національна поліція України. Подібне визначення не претендує на всесторонність. Однак, як вбачається, воно в цілому правильно орієнтує законодавця, підкреслює те найважливіше, що він зобов'язаний урахувати при створенні поліції. Головним тут, як це впливає із цього тлумачення, є нерозривна єдність суб'єктивного й об'єктивного, усвідомлення, що принципи виникають не на пустому місці і вбирають у себе все, що формувалося протягом багатьох століть, включаючи нинішній етап їх розвитку. Тому принципам діяльності Національної поліції за адміністративним правом має бути притаманна прийнятність прогресивних загальнодемократичних ідей, які вироблені людством і використовуються ним дотепер. Разом з тим – і це важливо для законодавця – принципи діяльності На-

ціональної поліції за адміністративним правом повинні об'єктивно відбивати потреби й інтереси і суспільства, і держави, а за своїм походженням вони мають реально відповідати існуючим відносинам.

Що стосується загального значення принципів, вони є підґрунтям права, активним центром, спроможним виконувати провідну й керуючу наукову роль у формуванні й розвитку адміністративного права. Воно полягає головним чином у тому, що принципи в узагальненому вигляді виражають природу адміністративного права, забезпечують єдність його змісту, накреслюють спрямованість і найбільш суттєві риси регулювання виконавчої діяльності ОВС, сприяють її оптимізації. Будучи ідеями й найважливішими положеннями, принципи адміністративного права є виразом об'єктивних суспільних потреб, які пред'являються народом України до регулювання виконавчої діяльності ОВС. Вони служать чинником підвищення правової культури громадян і взаємопов'язані між собою. Діяльність одного конкретного принципу зазвичай залежить від повноти й реальної об'єктивності інших. Адміністративне право не може слідувати тільки одному принципу, яким би важливим він не був, а має формуватися і функціонувати з урахуванням усіх його основних аспектів.

Переходячи до характеристики видів принципів діяльності Національної поліції за адміністративним правом, зазначимо, що в сучасних умовах, на наш погляд, мова повинна йти, по-перше, про внутрішні закономірності самого права як певного формально-змістовного юридичного явища, а по-друге – про зовнішні вимоги, що пред'являються до організації і функціонування Національної поліції.

Обидві групи принципів (назвемо їх внутрішні і зовнішні) – це не якісь особливі, незалежні одна від одної категорії, а лише різні аспекти відтворення вико-

навчої діяльності Національної поліції, пов'язані з різними критеріями підходу щодо наукового аналізу. І все ж, незважаючи на умовність, такий диференційований підхід до аналізу видів і змісту принципів адміністративного права дозволяє, як вбачається, повніше й адекватніше дослідити розглядувані важливі питання і виробити відповідні пропозиції.

Внутрішні принципи формування і функціонування Національної поліції є важливою проблемою, яка недостатньо розглядається в адміністративно-правовій літературі. Але це, як уже підкреслювалося, необхідно, бо без їх відповідного аналізу неможливо створити соціально справедливе й демократичне адміністративне право, ефективно врегулювати певні сторони виконавчої діяльності Української держави, установити й усунути характерні для нього протиріччя.

Отже, удосконалюючи адміністративне право, законодавець не вправі ігнорувати зазначені принципи, оскільки кожен із них відбиває відповідні взаємозв'язки окремих підрозділів Національної поліції між собою, а також поліції та інших органів виконавчої влади, правоохоронних органів. Розглянемо ці принципи більш детально. Поліція у своїй діяльності керується принципом верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Принцип верховенства права застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

Дотримання прав і свобод людини.

Під час виконання своїх завдань поліція забезпечує дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і сприяє їх реалізації. Обмеження прав і свобод людини допускається виключно на підставах та в порядку, визначених Конституцією і зако-

нами України, за нагальної необхідності і в обсязі, необхідному для виконання завдань поліції. Здійснення заходів, що обмежують права та свободи людини, має бути негайно припинене, якщо мета застосування таких заходів досягнута або немає необхідності подальшого їх застосування. Поліцейським за будь-яких обставин заборонено сприяти, здійснювати, підбурювати або терпимо ставитися до будь-яких форм катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання. У разі виявлення таких дій кожен поліцейський зобов'язаний негайно вжити всіх можливих заходів щодо їх припинення та обов'язково доповісти безпосередньому керівництву про факти катування та наміри їх застосування. У разі приховування фактів катування або інших видів неналежного поводження поліцейськими керівник органу протягом доби з моменту отримання відомостей про такі факти зобов'язаний ініціювати проведення службового розслідування та притягнення винних до відповідальності.

У разі виявлення таких дій поліцейський зобов'язаний повідомити про це орган досудового розслідування, уповноважений на розслідування відповідних злочинів, вчинених поліцейськими. У діяльності поліції забороняються будь-які привілеї чи обмеження за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовною або іншими ознаками.

Законність. Поліція діє виключно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України. Поліцейському заборонено виконувати злочинні чи явно незаконні розпорядження та накази. Накази, розпорядження та доручення вищих органів, керівників, посадових та службових осіб, службова, політична, економічна або інша доцільність не можуть бути підставою для порушен-

ня поліцейським Конституції та законів України.

Відкритість та прозорість. Поліція здійснює свою діяльність на засадах відкритості та прозорості в межах, визначених Конституцією та законами України. Поліція забезпечує постійне інформування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також громадськості про свою діяльність у сфері охорони та захисту прав і свобод людини, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку. Поліція забезпечує доступ до публічної інформації, володільцем якої вона є, у порядку та відповідно до вимог, визначених законом. Поліція може оприлюднювати (поширювати) інформацію з обмеженим доступом лише у випадках та в порядку, визначених законом. Нормативно-правові акти, що регламентують діяльність поліції, обов'язково оприлюднюються на веб-порталі центрального органу управління поліції. Нормативно-правові акти з обмеженим доступом оприлюднюються у випадках та в порядку, визначених законом. Проекти нормативно-правових актів, що стосуються прав та свобод людини, обов'язково проходять громадське обговорення в порядку, визначеному Міністром внутрішніх справ України.

Політична нейтральність. Поліція забезпечує захист прав та свобод людини незалежно від політичних переконань та партійної належності. Поліція у своїй діяльності є незалежною від рішень, заяв чи позицій політичних партій та громадських об'єднань. В органах і підрозділах поліції заборонено використовувати будь-які предмети, на яких зображена символіка політичних партій, та проводити політичну діяльність. Поліцейським заборонено висловлювати особисте ставлення до діяльності політичних партій під час виконання службових повноважень, а також використовувати службові повноваження у політичних цілях.

Взаємодія з населенням на засадах партнерства. Діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії

з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб. З метою визначення причин та/або умов учинення правопорушень планування службової діяльності органів і підрозділів поліції здійснюється з урахуванням специфіки регіону та проблем територіальних громад. Рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції. Оцінка рівня довіри населення до поліції проводиться незалежними соціологічними службами в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Безперервність. Поліція забезпечує безперервне та цілодобове виконання своїх завдань. Кожен має право в будь-який час звернутися за допомогою до поліції або поліцейського. Поліція не має права відмовити в розгляді або відкласти розгляд звернень стосовно захисту прав і свобод людини, юридичних осіб, інтересів суспільства та держави від протиправних посягань з посиланням на вихідний, святковий чи неробочий день або закінчення робочого дня.

Переходячи до визначення видів і стислої характеристики змісту зовнішніх принципів формування і функціонування Національної поліції за адміністративним правом, зазначимо, що для створення теоретичних засад сучасного адміністративного права доцільно виходити з положення теорії права про їх поділ на загальносоціальні і спеціально-галузеві. Це дозволяє повніше й адекватніше викласти сутність принципів діяльності Національної поліції за адміністративним правом, розкрити їх фундаментальні риси, сформулювати конкретні пропозиції щодо якісного оновлення адміністративно-правових норм та інститутів.

Діяльність Національної поліції за адміністративним правом, як і норми інших галузей права, формується й розвивається на підставі основоположних принципів права – рівності, свободи, гуманізму, справедливості та ін. Але вони

специфічно переломлюються в нормах адміністративного права, відбиваючи своєрідність їх змісту, особливості державного управління й регулювання виконавчо-управлінських відносин, реалізацію приписів, а також шляхи його вдосконалення й розвитку.

Спеціально-галузові принципи діяльності Національної поліції за адміністративним правом взаємопов'язані з принципами виконавчої діяльності Української держави. Принципи вико-

навчої діяльності Української держави – це потенційні принципи формування галузових принципів діяльності Національної поліції за адміністративним правом. Однак водночас необхідно підкреслити, що в нормах адміністративного права принципи виконавчої діяльності виступають у зміненому вигляді, набуваючи форми конкретних загальнообов'язкових вимог, що, звичайно, вимагає відповідних уточнень і пояснень.

Література

1. Адміністративне право : підручник / Ю. П. Битяк (кер. авт. кол.), В. М. Гаращук, В. В. Богущкий та ін. ; за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, В. В. Зуй. – 2-ге вид., переробл. та допов. – Х. : Право, 2012. – 656 с.
2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 // Відом. Верхов. Ради України. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.
3. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 // Відом. Верхов. Ради України. – 2014. – № 17. – Ст. 594.
4. Конституція України // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відом. Верхов. Ради УРСР. – 1984. – Дод. до № 51. – Ст. 1122.